

ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR

Conform principiului subsidiarității, politicile privind învățământul superior sunt decise la nivelul fiecărui stat membru. În consecință, UE are, în principal, un rol de sprijin și de coordonare. Principalele obiective ale acțiunii Uniunii în domeniul învățământului superior includ încurajarea mobilității studenților și a personalului, sprijinirea recunoașterii reciproce a diplomelor și a perioadelor de studiu și promovarea cooperării între instituțiile de învățământ superior.

TEMEI JURIDIC

Educația și, în acest context, învățământul superior, au fost recunoscute oficial ca domeniu de competență al UE în Tratatul de la Maastricht din 1992. Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE) nu a modificat dispozițiile privind rolul UE în domeniul educației și al formării. Articolul 165 alineatul (1), Titlul XII din tratat prevede: „Uniunea contribuie la dezvoltarea unei educații de calitate, prin încurajarea cooperării dintre statele membre și, în cazul în care este necesar, prin sprijinirea și completarea acțiunii acestora, respectând pe deplin responsabilitatea statelor membre față de conținutul învățământului și de organizarea sistemului educațional, precum și diversitatea lor culturală și lingvistică”. Articolul 165 alineatul (2) prevede că acțiunea Uniunii urmărește:

- să dezvolte dimensiunea europeană a educației [...];
- să încurajeze mobilitatea studenților și a profesorilor, inclusiv prin încurajarea, printre altele, a recunoașterii universitare a diplomelor și a perioadelor de studiu;
- să promoveze cooperarea dintre instituțiile de învățământ; să dezvolte schimbul de informații și de experiență privind problemele comune sistemelor educaționale din statele membre;
- să încurajeze dezvoltarea educației la distanță [...].

În plus, Tratatul de la Lisabona a introdus o dispoziție care poate fi descrisă ca o „clauză socială” orizontală. Articolul 9 TFUE prevede: „În definirea și punerea în aplicare a politicilor și acțiunilor sale, Uniunea ține seama de cerințele privind promovarea unui nivel ridicat al ocupării forței de muncă, garantarea unei protecții sociale corespunzătoare, combaterea excluziunii sociale, precum și de cerințele privind un nivel ridicat de educație, de formare profesională și de protecție a sănătății umane”.

Mai mult, Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene afirmă: „Orice persoană are dreptul la educație” (articolul 14).

OBIECTIVE

A. Spațiul european al educației

Într-o [comunicare](#) publicată în septembrie 2020, Comisia a definit „Spațiul european al educației”, care ar trebui instituit până în 2025, cu scopul de a îmbunătăți nivelul de educație și formare al cetățenilor europeni, precum și de a le dezvolta sentimentul de

apartenență la Uniunea Europeană. În învățământul superior, principalele obiective ale Spațiului european al educației sunt următoarele:

- creșterea la 50 % până în 2030 a procentului persoanelor cu vârste cuprinse între 30 și 34 de ani care au absolvit o formă de învățământ superior (40,3 % în 2020);
- crearea unor rețele de universități europene cu statut juridic și care să poată acorda diplome europene;
- aprofundarea programului Erasmus+ și a programului Uniunii pentru educație, formare, tineret și sport în Europa, pentru a deveni mai incluziv;
- instituirea inițiativei „legitimația europeană de student” pentru a înlesni mobilitatea studenților;
- recunoașterea reciprocă automată a diplomelor și a perioadelor de studiu între statele membre (în baza Convenției cu privire la recunoașterea atestatelor obținute în învățământul superior în statele din regiunea Europei).

B. Procesul de la Bologna

Pe lângă inițiativele politice proprii ale statelor membre, UE sprijină activ prioritățile procesului de la Bologna care, de la începuturile sale, în 1999, a acționat în direcția creării unor sisteme mai armonizate, compatibile și coerente de învățământ superior în Europa și în regiunile din vecinătate, culminând cu crearea Spațiului european al învățământului superior, prin declarația de la conferința ministerială de la Budapesta-Viena din martie 2010. Până în prezent, 49 de țări sunt membre ale Spațiului european al învățământului superior.

C. Noua strategie a UE pentru învățământul superior

În 2017, Comisia a publicat o [nouă agendă a UE pentru învățământul superior](#). Aceasta se axează pe patru domenii prioritare:

- alinierea dezvoltării competențelor în domeniul învățământului superior cu nevoile de pe piața muncii;
- asigurarea unui învățământ superior accesibil la scară largă și mai favorabil incluziunii și creșterea gradului de interacțiune a acestuia cu societatea;
- stimularea capacității de inovare a învățământului superior;
- creșterea eficacității și a eficienței învățământului superior.

REALIZĂRI

A. Programul Erasmus+

Programul [Erasmus+](#) are drept obiectiv să investească în educație, formare, tineret și sport în Europa printr-un program unic de finanțare. Erasmus+ combină politicile sectoriale și transversale care, în trecut, fuseseră implementate separat în următoarele domenii: învățământul superior (Erasmus, Erasmus Mundus, Tempus, Jean Monnet), învățământul școlar (Comenius), educația și formarea profesională (Leonardo da Vinci), formarea adulților (Grundtvig) și tineret (Tineret în Acțiune). Sportul este inclus

pentru prima oară în program, în 2014. Programul este structurat în jurul a trei axe principale în sectoarele vizate:

- mobilitatea persoanelor în scopul învățării;
- cooperarea interinstituțională și schimbul de bune practici;
- sprijinul pentru reforma politicilor.

În structura generală a programului Erasmus+, învățământul superior joacă un rol central. În perioada 2021-2027, cel puțin 34,6 % din bugetul total al programului Erasmus+ este dedicat învățământului superior. Erasmus+ nu sprijină doar mobilitatea studenților și a personalului din învățământul superior, ci finanțează și programele de masterat comune Erasmus Mundus și împrumuturile Erasmus+ pentru studenții la masterat.

În anul 2018 a fost lansată inițiativa „Universități europene”, cu sprijinul programului Erasmus+. Inițiativa sprijină crearea unor rețele de instituții de învățământ superior din diferite state membre, care să elaboreze strategii comune, să le permită studenților să studieze în mai multe țări ale UE și să acorde diplome europene. În urma cererii de propuneri Erasmus+ 2023, au fost selectate în total 50 de alianțe ale universităților europene, cu 430 de instituții de învățământ superior din toate statele membre și din opt țări din afara UE care participă la programul Erasmus+. Inițiativa este pe cale să își atingă obiectivul de extindere la 60 de alianțe ale universităților europene care implică peste 500 de instituții de învățământ superior până la jumătatea anului 2024.

La 22 octombrie 2021, Comisia a adoptat un [nou cadru](#) de măsuri de incluziune pentru programele Erasmus+ și Corpul european de solidaritate 2021-2027. Acest cadru urmărește să faciliteze accesul persoanelor cu mai puține oportunități la cele două programe menționate și să elimine obstacolele care le-ar putea împiedica accesul. Sprijină furnizorii de educație și formare profesională care doresc să organizeze activități de mobilitate în scop educațional pentru educația profesională și formarea cursanților și a personalului. Cooperarea este și ea fundamentală pentru noul cadru și include parteneriatele la scară mică, care fac posibil accesul mai larg la program.

B. [Acțiunile Marie Skłodowska-Curie](#)

Acțiunile Marie Skłodowska-Curie (MSCA) susțin mobilitatea și formarea cercetătorilor. Ele fac parte din Programul-cadru pentru cercetare și inovare Orizont Europa (2021-2027) al Uniunii și sunt structurate în jurul a cinci subacțiuni. În domeniul învățământului superior, acțiunile Marie Skłodowska-Curie au devenit principalul program al Uniunii Europene pentru formarea doctorală. Ele finanțează formarea doctorală comună (subacțiunea „Doctoral Networks”) și promovează mobilitatea transnațională, intersectorială și interdisciplinară prin burse postdoctorale (subacțiunea „Postdoctoral Fellowships”) sau prin cofinanțarea din alte programe regionale, naționale sau internaționale (subacțiunea „Cofund”). Facilitează totodată detașarea în străinătate a personalului de cercetare sau administrativ și tehnic implicat în cercetare și inovare (subacțiunea „Staff Exchanges”). În sfârșit, acțiunile Marie Skłodowska-Curie sprijină [Noaptea Cercetătorilor Europeni](#), o serie de evenimente publice care au loc în Europa în fiecare an, în luna septembrie, pentru a promova activitatea cercetătorilor (ca parte a subacțiunii „MSCA and Citizens”). Programul încearcă să elimine barierele reale și de percepție între mediul academic și alte

sectoare, în special domeniul afacerilor. Programul Orizont Europa alocă MSCA un buget de aproximativ 6,6 miliarde EUR.

C. Cooperarea în învățământul superior

În aprilie 2022, Consiliul a adoptat [concluzii](#) privind o strategie europeană de capacitate a instituțiilor de învățământ superior pentru viitorul Europei și o [recomandare](#) privind crearea de punți pentru o cooperare europeană eficientă în domeniul învățământului superior. Obiectivul acestor acte este să ajute instituțiile europene de învățământ superior să contribuie la conturarea unor economii durabile și reziliente și la transformarea Uniunii Europene într-o Uniune Europeană mai verde, mai inclusivă și mai digitală. Ele își mai propun să intensifice cooperarea transnațională și să-i lărgească domeniul de aplicare, precum și să dezvolte o dimensiune cu adevărat europeană în sectorul învățământului superior, bazată pe valori comune.

D. Diploma europeană

În martie 2024, Comisia a adoptat un [pachet](#) de propuneri ambițioase pentru sectorul învățământului superior din Europa, cu scopul de a crea o diplomă europeană. Pachetul conține un plan pentru această diplomă nouă și universal recunoscută, rezultatul unei cooperări transnaționale mai aprofundate și mai ample între instituțiile de învățământ superior – o componentă-cheie a Spațiului european al educației.

ROLUL PARLAMENTULUI EUROPEAN

Parlamentul are o influență tot mai mare asupra procesului de elaborare a politicilor europene în domeniul învățământului superior.

A. Programul Erasmus+

În [rezoluția](#) sa din 14 septembrie 2017, Parlamentul a recunoscut efectul extraordinar de benefic al programului Erasmus+, în special deoarece crește șansele de integrare pe piața muncii, dar și pentru că promovează cetățenia activă și întărește sentimentul identității europene. Totuși, dat fiind că mai puțin de 5 % dintre europeni pot beneficia de Erasmus+, Parlamentul a subliniat că noul program ar trebui să fie mai deschis și mai accesibil și că ar trebui să pună accentul mai mult pe educație și formare profesională, învățarea pe tot parcursul vieții, precum și pe educația non-formală și informală. De asemenea, a atras atenția asupra dificultăților de implementare a Sistemului european de credite transferabile (ECTS), care constituie un obstacol în calea mobilității, și a solicitat crearea unei legitimații electronice europene de student pentru a permite studenților să aibă acces la servicii la nivelul UE.

La 15 septembrie 2020, a fost adoptată o [rezoluție](#) pentru a consolida dimensiunea de mediu a programului Erasmus+, printre alte inițiative.

În mai 2021, Parlamentul și Consiliul au adoptat [Regulamentul \(UE\) 2021/817](#) de instituire a Erasmus+ pentru perioada 2021-2027. Cu un buget de 26,6 miliarde EUR (față de 14,7 miliarde EUR în perioada anterioară), noua ediție a programului urmărește să asigure egalitatea de șanse pentru toți cetățenii, spre exemplu facilitând participarea persoanelor cu dizabilități, a celor care provin din medii economice defavorizate, a persoanelor cu dificultăți educaționale sau care locuiesc în zone rurale și îndepărtate. Erasmus+ sprijină învățarea pe tot parcursul vieții pentru cursanții adulți, formalitățile administrative fiind digitalizate și simplificate. În sfârșit, programul

contribuie la obiectivele climatice ale Uniunii prin măsuri de reducere a amprentei sale climatice.

În ianuarie 2024, Parlamentul a adoptat o [rezoluție](#) referitoare la punerea în aplicare a actualului program Erasmus+ 2021-2027, ca parte a evaluării la jumătatea perioadei a programului. Parlamentul a subliniat că Erasmus+ rămâne un program de mare succes, având în vedere nivelurile foarte ridicate de participare. A mai subliniat că Erasmus + trebuie să se concentreze mai departe pe o educație de calitate, prin acțiuni ușor accesibile cetățenilor la nivel local. Parlamentul a salutat succesul noii inițiative privind universitățile europene și a indicat căi de a avansa în crearea alianțelor.

B. Legături cu ocuparea forței de muncă

De-a lungul anilor, Parlamentul a fost mereu interesat de învățământul superior și de legăturile dintre acesta și ocuparea forței de muncă. Ca urmare a [Comunicării](#) Comisiei din 30 mai 2017 privind o nouă agendă a UE pentru învățământul superior, Parlamentul a adoptat la 12 iunie 2018 o [rezoluție](#) referitoare la modernizarea educației în UE. El solicită crearea unui spațiu european al educației și încurajează statele membre să investească mai mult în învățământul superior și să promoveze cooperarea dintre acesta, piața forței de muncă, industrie, comunitățile de cercetare și societate în general.

C. Procesul de la Bologna

Parlamentul a demonstrat un interes constant pentru consolidarea și progresul procesului de la Bologna. Într-o [rezoluție](#) din 28 aprilie 2015 referitoare la implementarea procesului de la Bologna, Parlamentul a subliniat că procesul de la Bologna contribuie la îmbunătățirea calității sistemelor de învățământ, facilitează comparabilitatea structurilor de învățământ superior prin furnizarea de sisteme de asigurare a calității în recunoașterea diplomelor, sporind astfel atractivitatea învățământului superior în Europa.

În aprilie 2018, Parlamentul a adoptat o altă [rezoluție](#) referitoare la procesul de la Bologna. Aceasta a subliniat necesitatea de a îmbunătăți dimensiunea socială a educației, cu oportunități concrete de acces la învățământul superior pentru studenții cu dizabilități și din medii defavorizate. Ea a pledat pentru mecanisme accesibile și echitabile de alocare a granturilor și indemnizațiilor de mobilitate. De asemenea, în rezoluție s-a solicitat ca UE și statele membre să își majoreze bugetele pentru educație astfel încât să garanteze un învățământ superior gratuit și accesibil tuturor.

Pentru mai multe informații pe această temă, vă rugăm să consultați [site-ul web](#) al Comisiei pentru cultură și educație.

Lina Sasse / Kristiina Milt
03/2024